

Internationaal

WOUTER SCHILPEROORT (MINISTERIE VAN FINANCIËN)

Begrotingsbeleid in de eurozone

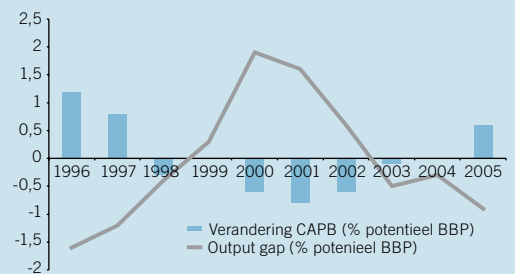
In haar jaarlijkse 'Public Finance Report' analyseert de Europese Commissie het begrotingsbeleid in de eurozone. De studie bevestigt eerdere bevindingen dat het begrotingsbeleid van ontwikkelde landen vaak procyclisch uitpakt, met name in economisch goede tijden. De figuur laat zien dat op het moment dat de output gap positief is, de zogenoemde goede tijden waarin dus ruimte is om de overheidsfinanciën te verbeteren, juist het omgekeerde gebeurt. Er vindt per saldo discretionaire budgettaire verruiming plaats. Procyclische verruiming betekent dat er geen 'spaarpot' voor minder goede tijden wordt gevuld, zodat in slechte tijden hard op de rem moet worden getrapt. Dit beeld blijft overeind voor langere tijdsperiodes, bij gebruik van afwijkende definities en wanneer gecorrigeerd wordt voor latere bijstellingen van (structurele) groeicijfers.

De literatuur over politieke economie oppert verschillende verklaringen waarom de 'deficit bias' die er toch al is, in goede tijden nog extra aansterkt. Het gaat dan om een vergrote druk op het doen van nieuwe uitgaven als de beschikbare middelen toenemen en een wens om de kiezer mee te laten profiteren van eventuele extra inkomsten. Verder spelen meetfouten en vertragingseffecten een rol. Discretionair begrotingsbeleid dat ex ante anticyclisch bedoeld was, kan ex post procyclisch uitpakken.

Uit de analyse volgt een aantal belangwekkende lessen voor de toekomst, zeker in het licht van het huidige economische herstel in de eurozone. De Commissie toont aan dat landen met strikte uitgavenregels beter in staat zijn gebleken aanvullende uitgaven in goede tijden te vermijden. Verder blijkt dat vooral de landen die rond de eeuwwisseling hebben geprofiteerd van sterk dalende rentelasten, deze ruimte hebben benut voor extra uitgaven. Inkomstenregels kunnen waarbor-

gen dat meevallers gedurende goede tijden worden benut voor schuldreductie. Tot slot kunnen onafhankelijke begrotingsinstituten voorkomen dat uitgavenplannen worden gebaseerd op te optimistische ramingen van de (structurele) economische groei.

Conjunctuurgeschoond primair saldo en output gap eurozone

Noot:

CAPB (cyclically adjusted primary balance) is het conjunctuurgeschoonde primaire saldo als maatstaf voor verruimend of verkrappend begrotingsbeleid.
Output gap is het verschil tussen het feitelijke en potentiële productieniveau als maatstaf voor goede of slechte economische tijden.

Bron: Eigen berekeningen op basis van Europese Commissie

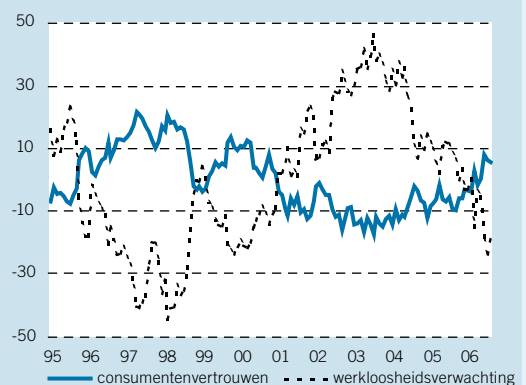
Monetaire Zaken

ROBERT-PAUL BERBEN (DNB)

Consument kijkt vooruit

De groei van de particuliere consumptie maakt sinds midden vorig jaar een sterk herstel door. Vooral de vraag naar duurzame consumptiegoederen zit in de lift. Opvallend is dat het herstel van de particuliere consumptie begon nog voor dat sprake was van enige verbetering in de koopkracht. Het reëel beschikbaar inkomen daalde in 2005 nog met 0,6 procent. Maar consumenten kijken niet alleen naar wat ze nu verdienen. Ook de toekomst speelt een rol, bijvoorbeeld de kans om je baan te verliezen. Volgens de buffer-stock theorie geven consumenten meer uit naarmate de onzekerheid over hun inkomen in de toekomst afneemt. Het beloop van het consumentvertrouwen vormt een aanwijzing dat dit mechanisme een rol kan hebben gespeeld. Het herstel van het vertrouwen kreeg midden 2005 – net als de vraag naar duurzame consumptiegoederen – echt vaart. In augustus dit jaar kwam het consumentvertrouwen in Nederland volgens de Europese Commissie zelfs uit op +14,4. Dit is royaal boven het langjarig gemiddelde, en betekent dat het aantal optimistische consumenten iets groter is dan het aantal pessimistische consumenten. De toename van het consumentvertrouwen in Nederland is sterker dan in de landen om ons heen. Grafiek 1 toont het beloop van het consumentvertrouwen in Nederland in vergelijking met dat in het eurogebied. De vertrouwensindicator van de Europese Commissie is opgebouwd uit vier deelindicatoren. Eén van die deelindicatoren heeft betrekking op de werkloosheidsverwachtingen. De grafiek laat zien dat deze werkloosheidsverwachtingen in Nederland verhoudingsgewijs sterk zijn verbeterd; de kans op werkloosheid wordt veel kleiner ingeschat dan in de landen om ons heen. Deze

Consumentenvertrouwen Nederland ten opzichte van eurogebied (gesaldeerd)

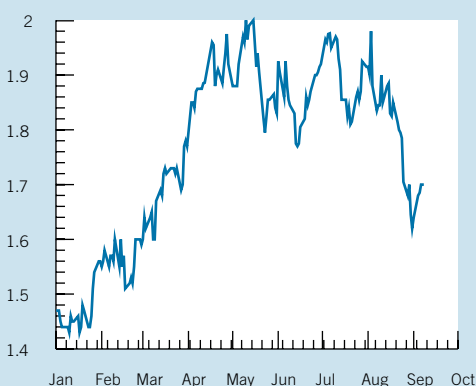

ontwikkeling heeft de consument midden vorig jaar mogelijk over de streep heen getrokken. De consumenten liepen hiermee in hun verwachtingen vooruit op het daadwerkelijke herstel van de Nederlandse arbeidsmarkt (en van de koopkracht), dat volgens de jongste cijfers in volle gang is.

Statistische herziening inflatiecijfers brengt Japan in beroering

Na zes jaar deflatie leken de consumentenprijzen in Japan eind 2005 eindelijk weer te gaan stijgen. Deze terugkeer naar inflatie werd als symbolische bevestiging gezien dat Japan het 'verloren decennium' van de jaren negentig nu definitief had afgesloten. Aangezien bij een gezonde economie geen renteniveaus nabij nul procent horen, introduceerde de centrale bank begin maart een nieuw raamwerk voor haar beleid en werd vervolgens in

Japanse kapitaalmarktrente (10-jaars overheidsleningen), in %

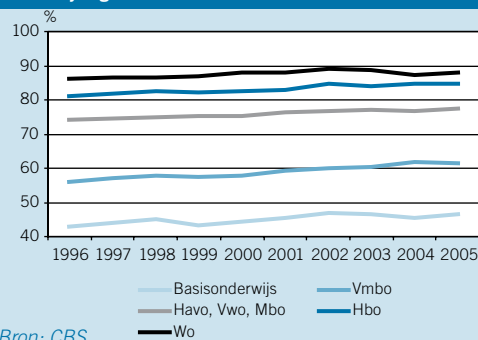

juli, middels de eerste renteverhoging in zes jaar, daadwerkelijk afgestapt van het 'nulrentebelig'. Op financiële markten steeg de Japanse kapitaalmarktrente in deze periode sterk.

Niets meer dan een statistische herziening van de inflatiecijfers heeft dit beeld in augustus danig verstoord. Doordat kooppatronen van consumenten met de tijd veranderen, wordt ook het mandje goederen dat ten grondslag ligt aan de inflatiecijfers, nu en dan aangepast. Aangezien vooral elektronica en mobiele telefonie de afgelopen jaren een groter gewicht hebben gekregen in het Japanse bestedingspatroon, producten die na de introductie doorgaans goedkoper worden, bleek de inflatie bij nader inzien beduidend minder hoog dan eerder gemeld. De nieuwe cijfers zorgden derhalve voor de kritiek, vooral van politieke zijde, dat de Bank of Japan te voorbarig is geweest met haar renteverhoging. De speculatie nam hierdoor toe dat de rente voorlopig niet nogmaals zou worden verhoogd. Op financiële markten resulteerde dit in de sterkste daling van de kapitaalmarktrente in de afgelopen drie jaar.

De centrale bank wijst er echter terecht op dat het niet zozeer gaat om het niveau van de inflatie, maar vooral om de (opwaartse) trend, en die is met de herziening niet veranderd. Bovendien heeft de bank bij de introductie van het nieuwe raamwerk duidelijk aangegeven een vooruitkijkend beleid te willen voeren, niet alleen kijkend naar achteruitblikkende inflatiedata, maar naar een breed scala aan indicatoren. De commotie ontstaan door de herziening van de cijfers, en de forse marktreactie, lijken dan ook wat misplaatst.

Bruto arbeidsparticipatie naar opleidingsniveau, 25-64-jarigen

Bron: CBS

Stijging arbeidsparticipatie door toename aandeel hoogopgeleiden

In 2005 behoorde driekwart van de Nederlanders tussen 25 en 65 jaar tot de beroepsbevolking. In 1996 was dat nog maar tweederde. Deze stijging van de bruto participatie (de beroepsbevolking als percentage van de bevolking) heeft vooral te maken met een toename van het aandeel hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt.

Onder hoogopgeleiden is de participatie gemiddeld hoog. Bij hen is nauwelijks sprake van een stijgende trend in arbeidsparticipatie. Van degenen met een opleiding op hbo- of wetenschappelijk niveau had in 2005 gemiddeld 85 procent een baan voor meer dan twaalf uur per week of zocht daar actief naar. Dit percentage is de afgelopen tien jaar nauwelijks veranderd.

Van middelbaar opgeleiden (mbo, havo, vwo) is de bruto participatie licht gestegen. Onder laagopgeleiden ligt de bruto arbeidsparticipatie naar verhouding het laagst maar deze is in de periode 1996–2005 wel toegenomen, vooral van degenen met een opleiding op vmbo-niveau. In 1996 had 56 procent van de vmbo'ers werk of was bezig met het zoeken naar een baan. In 2005 is dit aandeel bijna 62 procent. Onder degenen met opleidingsniveau basisonderwijs steeg de participatie van 43 tot ruim 46 procent.

De stijging van de bruto arbeidsparticipatie hangt samen met de toename van het opleidingsniveau van de beroepsbevolking. Het aandeel hoogopgeleiden is de afgelopen tien jaar toegenomen. In 1996 was 26 procent hoogopgeleid (hbo of wo). Dit is toegenomen tot 33 procent in 2005. Het aandeel laagopgeleiden is gedaald. In 1996 had ongeveer 30 procent een laag opleidingsniveau (basisonderwijs of vmbo). Sindsdien is het aandeel laagopgeleiden afgenomen tot bijna 23 procent. Het aandeel met een opleiding op mbo-, havo- of vwo-niveau bleef vrijwel gelijk. Deze ontwikkeling is een belangrijke oorzaak voor het feit dat de bruto arbeidsparticipatie is toegenomen van 67 procent in 1996 tot 74 procent in 2005.